

УДК 130.121

Голубенко О. В.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

МІЖ ТИСКОМ НОРМАЛІЗАЦІЇ ТА «ВИБУХОМ ПОРЯДКІВ»: ТРАНСГРЕСІЯ МЕЖ І ДИГРЕСІЯ «НА МЕЖІ»

У статті здійснюється спроба прояснення базисних способів (філософського) розуміння поняття дигресії, а також їх теоретичне «монтування» у вигляді цілісного концептуального конструкта. Останній при цьому розглядається у якості певного «фіксатора» фундаментальних «буттєвих основ» по відношенню до актуального спектру нових культурних форм, соціальних стратегій та творчих (у широкому сенсі) «технік». Результатом проведеної роботи є також окреслення контурів специфічного «феноменального ядра» дигресивної процесуальності, яка становить у даному випадку своєрідний «проявник» щодо внутрішньої сутності (пост)сучасних «колізій» раціональності.

Ключові слова: дигресія, трансгресія, нормалізація, феноменологія, екзистенція.

В статье осуществляется попытка прояснения базисных способов (философского) понимания понятия дигрессии, а также их теоретическое «монтирование» в виде целостного концептуального конструкта. Последний при этом рассматривается в качестве определенного «фиксатора» фундаментальных «бытийных основ» для актуального спектра новых культурных форм, социальных стратегий и творческих (в широком смысле) «техник». Результатом проведённой работы является также получение контуров специфического «феноменального ядра» дигрессивной процессуальности, которая в данном случае представляет собой своеобразный «проявитель» по отношению к внутренней сущности (пост)современных «коллизий» рациональности.

Ключевые слова: дигрессия, трансгрессия, нормализация, феноменология, экзистенция.

The article contains an attempt to clarify the basic ways of (philosophical) understanding of the concept of digression, as well as their theoretical «mounting» as an integral conceptual construct. Digression is regarded as some «catch» for fundamental «existential basis» of a wide range of new cultural forms, social strategies and creative (in the broadest sense) «techniques». The result of the researching is also the obtaining the contours of a specific «phenomenal core» of degressive process, which in this case is some «developer» for the inner essence of (post)modern «collisions» of rationality.

Keywords: digression, transgression, normalization, phenomenology, existence.

Крізь настійливість всіх соціальних вимог і «замовлень», в обхід неспокою пов'язаних із ними «пошукових спроб» та всупереч галасливим «вируванням цікавості», ми маємо визнати доречність інтонацій докору тих діагностувань сьогодення, які стверджують, ніби «проблема нинішнього стану нашої сучасної цивілізації полягає в тому, що вона вже не задає собі запитання» [2, с. 9]. Проте, очевидно, справа тут все ж таки не у відсутності запитань взагалі, але, радше, у їх домінуючій «якості». Аби певна інтенція прояснення формувала теоретично влучний та вивірений запит, «питальність» вихідної позиції та «позиційність» нею обумовленого питання мають бути зовнішньо промарковані та внутрішньо конститутовані лише одним – *залученістю*. Така залученість при цьому не свідчить про щось подібне до сліпого розчинення у субстанції тих чи інших соціальних утворень, не говорить про «жорст(о)ку відданість» схематиці певної життєвої стратегії і не символізує «печерну темряву» фахової спрямованості. Вона лише означає справжнє «прийняття на себе» *власності* своєї позиції та усвідомлення специфіки її «екзистенціальної топографії». Але: «У нашій постійній мобільності все більш немислимою стає сама радикальна *залученість*» [18, с. 497], а отже і *питати* – у сенсі постановки *насправді важливих* запитань із витримуванням «масштабу дійсної глибини» – стає за чусних умов надто проблематичною справою.

Висуваючи низку гострих викликів, наявна ситуація, натомість, *сама* змушує до тих чи інших відповідей, однак разом із тим вона замикає теоретичний простір «того-хто-відповідає» на мінливій «все-можливості», яка зтирає будь-які траєкторії виходу у насправді нові (творчі) виміри. Втім, чи є таке замикання остаточним? Чи не є сучасна тотальна *Втрата* лише втратою звичних форм? І чи не є неможливість у такій втраті рухатися дійсно *інакше* (крізь простори, що на кожному кроці виблискують своєю вдаваною «іншістю», але при цьому завжди впадають у перманентну рециркуляційну «одне-й-те-самість») лише ілюзією, а також – певним наслідком

і формою: наслідком стихійного (хоча й «небезпідставного» у сенсі наявності певних передумов) *вибору* та формою його реалізації?

Сподіваючись на те, що можливі відповіді на ці *актуальні* питання можуть дарувати позитивні твердження щодо наявності потенційних способів уникнення означених небезпек, маємо за *мету* формування певної «результативності», під якою у даному випадку розуміється конкретна концептуальна форма, котра повинна охоплювати та утримувати спосіб екзистенціального «руху» (а також із ним пов'язані теоретичний метод, творчий прийом та життєвий «жест»), що уможлиблює (само)існування у продуктивній *поза-* і *біля-*позиції по відношенню як до будь-яких форм усталеності, так і до «трансгресивних епіцентрів» тих процесів, які можна ідентифікувати у якості «вибуху порядків». *Задачею* ж нашої теоретичної «спроби» є реалізація на шляху до поставленої мети особливої «трискладової» стратегії, яка полягає у послідовному здійсненні аналітики фокусної для нас «утримуючої словоформи» (тобто «дигресії»), розгляду того, як (і яке) розуміння дигресії являє себе в одному з текстів Вальденфельса [3], а також у висвітленні (шляхом відповідного теоретичного «співпозиціонування») контурів «феноменального ядра» дигресивної процесуальності. Саме таке розгортання, як видається, дозволить побачити обриси «буттєвих основ» тих *нових* стратегій і форм, які (не зважаючи ні на що) все ж таки виростають на мінливому «ґрунті» сучасної «гіпермобільної» безґрунтовності.

Ключовий для нас у контексті такої проблематики «текстуальний базис» представлений наразі досить широким спектром авторів. Умовний «екзистенціально-феноменологічний комплекс» при цьому складають твори таких видатних західних мислителів, як Б. Вальденфельс, Г.-Г. Гадамер, Е. Гуссерль, М. Гайдеггер, Ф.-В. фон Геррманн тощо, а також дослідження таких відомих у нас авторів, як Є. В. Борисов, П. П. Гайденок, І. Михайлов, В. І. Молчанов, І. С. Плотніков, Д. М. Разєєв, К. А. Свас'ян, О. І. Ставцева, Є. В. Фальов та ін. Під час руху в горизонті тематики даної статті у фокусі нашої уваги опинилися також праці наступних мислителів: Ж. Батай, З. Бауман, Ф. Гваттарі, Б. Гройс, Ж. Дельоз, Ж. Дерріда, С. Жижек, Г. Патнем, М. Фуко, Б. Хюбнер та ін.

Отже, крізь зазначені виклики сучасності до нас і у нас промовляє неясне відчуття ознак «втягненості» у перманентну (а також: поверхневу, викорінену, *безґрунтовну*, «невласну») трансгресивність у різних формах свого конкретного втілення [див., наприклад: 2; 3; 9; 18]. З іншого ж боку та іншими словами можна сказати, що саме так дає про себе знати ситуація своєрідного «застрягання» у самозамкненому (транс)дискурсивному просторі [див.: 20; 27]. Навіть «у першому наближенні» можна констатувати, що весь спектр найрізноманітніших «модуляцій» тієї явленості, у якій перед нами постають «філософські зусилля» наших днів, а також багатоманіття їх «проективних іпостасей» у творчих (мистецьких), наукових та соціальних сферах містять у собі ті чи інші «відмітини» цієї ситуації. Втім, у той же самий час ми опиняємось не тільки у ситуації «трансгресивної втягненості» та специфічного творчого «пробуксовування», але й отримуємо нову радикальну *можливість*, що первинно реалізується у формі певних «бачень», які у конкретності тих чи інших філософських фіксацій реалізують гру у просторі вже-здоланої («гетерономної» [30]) жорсткості теоретичних (або ідеологічних) утворень (див., скажімо, «паралаксне бачення» Жижека [18]). У цьому ж полі, як видається, має почати свій концептуалізуючий рух і розгортання *дигресивного бачення* (як поєднання дигресивного бачення і бачення *дигресивного*).

Таким чином, розуміння специфіки філософського функціонування поняття дигресії має бути (нехай і у загальних контурах) проясненим. Первинна даність, яка *ви-*дається нам у цій відданості щось віднайти у проблематичному полі дигресивності, віддає, *відпускає* себе так, що (відпущена у своєрідну «відвертість» власної даності) вона формує певну «протяжність», яка тяжіє до повного теоретичного «не-тяжіння» та особливої «рівноваги» у нерівноважності хаотичної «рельєфності». Дійсно, якщо маркер певної «словоформи» має змогу вводити нас у простір, який являє собою суцільну потенційність, і якщо такий маркер у своєму «маркуванні» позбавлений при цьому властивостей жорсткого тримання власного змістового «субполя» у стані чіткої розміченості та вивіреності щодо своїх конститутивів, то разом із виходом на «пошукову сцену» (п)означення «дигресивний» нам ще жодним чином не даються якісь прямі виходи на фіксовані (ви)значення і жоден концептуальний «конструкт» ще не вступив у гру: з такою заявкою-маркуванням гра концептуалізації лише розпочинається.

Тримаючи у полі зору ту небезпечну обставину, яка полягає у можливій поверхневості занадто широкого, «фронтального» підступу до проблеми та (відповідної якості) результату у вигляді чогось подібного лише до нового «модного слівця» – адже «що більші їхні претензії щось з'ясувати, то виразніше розпливається їхнє значення» [2, с. 6] – все ж таки ризикнемо зробити попередню розвідку щодо сутності «фокусного» для нас терміну. Ці «пошукові зусилля» мають наразі прямувати за траєкторією розгортання семантичних «призвуків», що якомога точніше уловлюють первинне «ось-так» ключової феноменальної даності, яка **вимовляється** вже у простій вимові слова «дигресія».

На даному етапі конкретизуємо таку стратегію у тому, що в обхід прямих «калькуючих» значень дієслова *digredior* (лат. відхожу, відступаю, ухиляюсь), які вже функціонують в межах тих чи інших (переважно природничих) наук у формі певних термінологічних визначень, ми, у першу чергу, проакцентуємо сутність кореня цієї базисної для нас «словоформи». Латинське *gressus* включає до свого змістового спектру такі значення, як крок, ходьба, переходити, наближатися, нападати тощо. Тобто «кінетична» компонента, як бачимо, демонструє тут своєрідну взаємодію із структурною компонентою *di*. Питаємо: що дає така взаємодія? При намаганнях «резонування» вихідної сутнісної «тональності» такого поєднання першою подає себе певна «подвійність», яку охоплює частка *di*, та, схопивши, охоплює нею ціле зазначеного мовного утворення. Скажімо, якщо «транс» трансгресії задає, так би мовити, певний «модус руху» (як це робить на свій манер і «про» прогресії чи «ре» регресії), вводячи зафіксоване переміщення у «регістр» долання меж (принаймні, у провідномуї своєму трактуванні) та радикального виходу у радикальну невизначеність [див.: 12; 26], то у нашому випадку «ди» дигресії також має «накидати» відповідні особливості на здійснення схопленого у цій словоформі руху.

Така глибинна «подвійність» дигресії найпростішим чином може трактуватися у якості здійснення руху за двома напрямками, проте цей найпрозоріший, здавалося б, момент теж потребує свого прояснення. Якщо ми у даному випадку і маємо справу із двома напрямками руху, то вони, по-перше, повинні характеризуватися взаємною протилежністю, а, по-друге, різним способом свого «хронологічного позиціонування». Під останнім мається на увазі ніщо інше, аніж наявність у такій «кінетичності» аспектів синхронії та діахронії, адже «ди» дигресії може утримувати в собі як певну одночасність подвійного руху, так і послідовність двох окремих рухів, що, втім, все одно належать одному від-хідному «маневру». При цьому діахронічний варіант дигресії може виходити за межі встановленого критерію протилежності траєкторій та демонструвати здійснення двох рухів за одним і тим же напрямком, але, так би мовити, на різних «рівнях».

Разом із тим, фіксація відсилань/прив'язок, які виконує «ди»-компонента дигресії, не може оминати той спосіб, у який остання виявляє свій особливий спосіб взаємодії із *межами* (у найширшому сенсі). Отже, як ми вже зазначили, «транс» трансгресії задає певний модус долання меж (у тій чи іншій формі), маркуючи собою специфічний тип наскрізного руху (іноді й по відношенню до будь-якої «межевості» взагалі). У свою чергу, «про» прогресії демонструє своєрідний рух-розширення обмежених (екзистенціальних) територій без нівелюючої дисоціації їх границь чи просто – кумулятивне нарощування послідовних кроків у заданих рамках, а «ре» регресії вказує або на рух-звужування тої ж таки (екзистенціальної) території, або на «реверсивність» різноманітних стратегій «повернення», або на тривіальне (часто «захисне») відмежовування від можливих виходів поза існуючий у заданих межах простір (пор., скажімо, із «локалізацією» у розумінні З. Баумана [2]). У «ди» дигресії, відповідно, до нас промовляє знаходження у позиції певного балансування на будь-яких межах, а також особлива гра із границями, дистанціями та позиціями, в якій будь-яка позиційність «зависає» у тривкій не(до)-визначеності утримуючого «між-тривання». «Утримуючого» тому, що позиція «між» у даному випадку не замикається лише на власній «топографічній» точці (само)знаходження, але й демонструє специфічну взаємодію із розмежованими просторами.

Поєднання ж наведених змістових варіацій із «процесуально-результативними» призвуками і складатиме актуальний спектр «сутнісних ін-тонувань» словоформи «дигресія». У якості ж «конотативних модуляцій» при цьому виступатимуть вже усталені способи її наукового трактування. Проте така (відносна) визначеність отриманої термінологічної фіксації ще не означає її простоту (як внутрішню «не-склад(е)ність»). Якщо ми і прагнемо вписати отриманий феноменальний рельєф у певну концептуальну форму, то поняття концепту буде

при цьому братися нами у сенсі, близькому до його розуміння Дельозом та Гваттарі [13; 14]. На думку французьких мислителів, концепт як такий має наступні характеристики: кожен концепт завжди відсилає до інших концептів у їх історії, становленні та дійсних (актуальних) поєднаннях; складові концепту (спів)створяться у ньому та стають у межах останнього нероздільними, визначаючи його консистенцію; концепт є певною точкою «згущення» власних спів-конститутивів. [див.: 13; 17] Виходячи з цього, наша спроба концептуалізації також уникатиме будь-яких спрощень, натомість поліаспектна внутрішня структура цікавлячої нас термінологічної форми залучатиме до свого складу вже виявлені базисні змістові «тони», тільки у співзвуччі яких ціле дигресії і конституюватиметься у вигляді певного завершеного (але у такій завершеності максимально відкритого для подальшого ефективного «теоретичного контактування») концепту.

Отже, у своїй «кінетичній» (тобто зав'язаній суто на атрибуції руху та аспектах власної динаміки) проявленості дигресія утримує, повторимось, у собі сенс особливого подвійного руху, що володіє аспектами синхронії та діахронії, а також викazuje певну варіативність щодо зміни «динамічного малюнку»: від затримуючих уповільнень і пауз до *від-хідних* динамічних «загострень». Зазначені «паузи» є, у свою чергу, показником результативного сенсу дигресії у якості процесу продукування тих чи інших відмінностей, розходжень, двоїстостей, а головне – певних розривів, які уможливають «*поза-існування*» по відношенню до будь-яких усталених форм позитивності. Також одним з провідних способів розуміння дигресії є трактування останньої у якості особливого «на-межі-стояння», яке виконує балансування на співдотичних гранях обмежених просторів, при цьому у специфічній «дистанційній грі» відмежовуючись від однозначності та жорсткості фіксованих «розмежувальних критеріїв». Втім, така «гра» та «стояння-на» не відкидають остаточно саму можливість для продукування нових меж та різноманітних просторових «обмеженостей», навпаки – так зрозуміла дигресія залучає дисоційовані форми розмежувань до нових *ре-форм*(ат)ованих форм. Так, у цьому сенсі цілком можна казати, що дигресія є певним «доланням», *але* таким доланням, яке *виносить* за собою здолане та *виносить* його так, що *винесене* при цьому радикальним чином трансформується, стаючи спів-конститутивом *Нового* без «вертикальних» рухів включення до «вищих» порядків.

Не маємо також випускати з поля зору розуміння дигресії, яке йде поруч із прямим трактуванням його семантичного змісту, а саме – як певне відступання, відхід, «*від-рух*». Воно теж має право на своє існування, якщо тримати його у стані максимальної загальності, у якій таке розуміння здатне резонувати вихідні екзистенціальні можливості, тоталізовані нами в іншій «словоформі», – *втечі* [див.: 7; 8; 9]). Тут і зараз ми не позбавлені необхідності сказати: навіть без достатньої попередньої розробки дигресія у якості специфічного екзистенціального «*від-ходу*» також демонструє своєрідну (дигресивну ж таки) «подвійність». Взагалі кажучи, це є певий «маркер», що позначає собою кожен конститутивну компоненту дигресії: «кінетичність», «розривність», «на-(межі)-стояння», «від-ступ/рух» тощо – всі ці змістові лінії, на перетині яких дигресія постає у якості цілісного концептуального конструкту, несуть в собі ознаку певної двоїстості. Така двоїстість проявляється у наявності в середині кожної змістової лінії двох феноменальних «планів», а також у тому, що кожна з них може (і має) розглядатися, по-перше, як загальна буттєва можливість, а, по-друге, – як «авторизована» реалізація цієї можливості.

Зазначена «авторизація» при цьому постає не тільки у якості «самоформування» свого (*власного*) екзистенціального «*від-простору*», але й як відповідне «забарвлення» вихідної буттєвої «кінетичності» присутності, складаючи «авторизований» спектр різноманітних форм її самодолання/розгортання/утримання. У цьому контексті термінологічний маркер «перманентної дигресії» (що пропонується нами) охоплює два провідні способи свого трактування. Перший з них демонструє фіксацію фундаментальної можливості присутності «бути-способом-втечі/зміщення», завжди вже тим чи іншим способом здійсненої: чи то у формі екзистенціального зриву в усередненість повсякдення, чи то у вигляді реалізації потенційності *власного* способу («проективного») існування [див.: 28], чи то у якийсь інший спосіб. Другий же варіант інтерпретації відсилає до «перманентної дигресії», зрозумілої в якості умови та способу суб'єктифікації швидкоплинних фазисів безперервної трансформації екзистенціально-просторового «конгломерату», що складає «прото-поле» будь-яких можливих форм цілісних суб'єкт(оподібних)ивних утворень та приналежних їм авторських функцій.

Тобто своєрідна «подвійність» дигресії конкретизується наразі у тому, що «від-хід» здійснюється тут як по відношенню до оточуючих екзистенціальних просторів (що на певних етапах будь-якого людського саморозгортання стає «процесуальним фундаментом» первинної суб'єктифікації [див.: 6; 8; 17; 18; 24]), так і по відношенню до власного екзистенціального простору, якщо останній набуває фіксованого «топографічного» характеру. Тобто екзистенціальний «відступ-від», трансформуючись у «відступ-від-себе», складає сутність суб'єктифікованого процесу (само)реалізації фундаментальних екзистенціальних можливостей «присутності», що, власне, і формує можливість «авторства» як такого у його найглибніших екзистенціальних витоках. *Дигресія*, таким чином, ніби *знаходиться у позиції «на-початку-і-наприкінці»*: у якості вихідної «буттєвої риси» вона являє собою необхідну умову утримання суб'єктифікованого екзистенціального простору, але у якості вихідної *буттєвої можливості* становить дигресивний «горизонт форм», які може набувати цей суб'єктифікований простір в процесі «авторських трансформацій».

Отже, як «перманентна дигресія», так і специфічна дигресивна «авторизація» мають розумітися у якості вихідних передумов, які складають екзистенціальний фундамент для здійснення власної «проективної» можливості. Тобто «авторизацію» на даному рівні ні в якому разі не слід сприймати як щось приналежне формам конкретного, «творо-продуктивного» авторства, яке отримує шанси на власну (поліваріативну) реалізацію лише на основі такої екзистенціальної «авторизації» та складає по відношенню до останньої певний деривативний рівень. Тобто дигресія, дигресивність як така, хоча й являє себе у якості витoku та внутрішньої сутності «авторизації», а відповідно й авторства онтологічно «іншорівневого», проте у конкретності своїх «тривіалізованих» форм вона відкриває можливості і для не-дигресивних способів творчого саморозгортання.

Тож, виконавши необхідні акцентуючі «загострення» у спробі якомога «щільного» попереднього («попереднього», насамперед, у перспективі подальшого тематичного просування, що виходить за межі даної статті) окреслення цих базисних позицій, ми окремими «мазками» сформували нехай і дещо «строкату», проте достатньо цілісну картину екзистенціально-феноменологічного рельєфу змістового «субполя» поняття дигресії, виданого завдяки цьому у можливість тих чи інших теоретичних спів-відношень. Необхідність встановлення особливостей цих «взаємних позиціонувань» продиктована не лише певною концептуальною не(до)визначеністю, яка спричиняється спробою введення у простір теоретичної філософії нового (в плані поширеної змістової навантаженості) поняття, але і тим, що у його здійсненні ми маємо змогу підкреслити феноменальні риси тієї «настійливості», яка, власне, і вимагає від нас цього введення.

Було б дивним, якщо у таких наших спробах ми почали б рухатися від чогось іншого, аніж опрацювання значимих моментів доповіді Бернгарда Вальденфельса «Одночасність неоднорідного» [3], адже саме тут нам, власне, і пропонується варіант саме філософського використання поняття дигресії, вилученого з усталеності вже існуючого наукового вжитку з метою маркування актуальних процесуальних ознак сучасного соціокультурного поля. Конкретний зміст зазначеного тексту складає феноменологічний «зондаж» форм явленості сучасного міста. І хоча така орієнтація доповіді може, на перший погляд, викликати сумніви щодо своєї ефективності в наслідок (відносної) «тематичної вузькості», проте саме у розробці цієї вузької феноменологічної ділянки специфіка теоретичної «позиційності» та сутність феноменального підґрунтя поняття дигресії (принаймні, у способі схоплення останніх Вальденфельсом) стають достатньо чіткими та визначеними.

Отже, зазначена доповідь текстуально фіксує спробу теоретичного осягнення досвіду переживання великого міста. Така спроба вимагає від Вальденфельса попереднього прояснення щодо певних методичних особливостей здійснюваних фіксацій. Конкретизування цих «методичних запобіжних заходів» фокусується на проблемі *історизації сприйняття*. Останню Вальденфельс трактує особливим чином, наголошуючи на неприйнятності у даному випадку «класичних» уявлень про усталеність природи та сутності сприйняття: «Радикальна історизація має місце лише тоді, коли сприйняття набуває гетерогенних форм організації, що не вписуються до якоїсь загальної структури, не включаються у якусь загальну лінію розвитку та не підпорядковуються ніякому фундаментальному порядку» [3].

При цьому ми стикаємось із спокусою зупинитися на висновку про те, що так подана сутність сприйняття означає розпад останнього на непов'язані між собою організаційні форми.

Проте, як зазначає Вальденфельс, це неприпустимо, оскільки така теоретична «зупинка» унеможливорює саме міркування про щось на кшталт історії «сприйняття як такого». Перехід до *історично варіативних* структур сприйняття, на думку Вальденфельса, має зберегти щось від гуссерлівських «сутнісних структур», адже це, як видається, дозволяє говорити про певну *фундаментальну структуру* сприйняття [3]. Остання, отже, при всіх своїх трансформаціях все ж таки зберігає прив'язку до обмежувальних фізичних, вітальних та антропологічних «мінімальних умов». А отже: «Дивергуюча організація, що виникає таким чином, може бути описана як *своєрідна, нова форма* (курсив мій. – О. Г.) проведення межі, ритмізації, конфігурування, утворення домінант, потенціювання або послаблення тощо, і все це за нових варіативних економічних, технічних, політичних та соціально-культурних умов <...>» [3].

Щодо самого досвіду великого міста (як специфічного топосу локалізації зазначених «організацій-що-дивергують») можна, як вважає Вальденфельс, стверджувати приблизно те ж саме, що й відносно організації самого сприйняття: «Сучасне місто є *City in History*, воно залучене до історії, котра протікає між такими полюсами, як *movement* [рух, переміщення] та *settlement* [утворення осілих структур]» [3]. У якості теоретичного «інструменту» для артикуляції цієї специфічної сфери Вальденфельс вважає прийнятною добре відому концепцію *життєвого світу* [див.: 9; 29]. При цьому він зазначає, що навіть коли не йдеться про життєвий світ у якості певного «єдиного підґрунтя» та «останнього горизонту», все ж таки можна припустити, що всі специфічні формоутворення зазнають тих чи інших обмежень, а отже різноманітні історично специфіковані та критеріально лімітовані виміри особливим чином «зчеплюються», утворюючи своєрідні *мережі*. «Тут, отже, на відміну від метода підведення під загальне, який втрачає надто багато своєрідного, доречнішим видається метод генералізації за мережами та рядами, що задовольняють типовим сімейним подібностям» [3].

Тож Вальденфельс, фактично, вирішує запропонувати певне «бачення», перспективу, ракурс, за умов прийняття якого тотальність дисоційованих змістів все ж таки утворює певну цілісність, що здатна мати та реалізовувати певний спосіб (світо)тлумачення. При цьому вчений спирається на фіксацію того факту, що «варіативні, множинні та лімітовані порядки все більше замінюють собою звичні загальні та фундаментальні структури» [3], наявну реалізацію чого у нашому вируючому «(після)сьогоденні» ми можемо відчутти, побачити та *ви-мовити* навіть без глибинних рефлексій та феноменологічних «вслуховувань».

Таким чином, людина із ходом «дивергуючо-дисоціюючих» процесів сама змушена «<...> приймати певні встановлення та встановлювати визначені порядки» [3]. Вальденфельс зазначає, що оскільки жоден із цих порядків не перебуває у стані «вже-наявності» у речах або у чомусь на зразок «людського духу», то жоден з них і не вичерпує собою весь «потенціал впорядкування» [3]. Будь-який порядок, зауважує мислитель, одночасно є і селективним, і ексклюзивним, а отже впорядкування за своєю сутністю становить специфічне «зрівнювання нерівного». І те, що Вальденфельс при цьому називає «слабким місцем» будь-якого впорядкування, є нічим іншим, аніж результатом фундаментального неспівпадіння між тим, що *підлягає впорядкуванню*, і тим що *є впорядкованим фактично*, а також наслідком того, що будь-яке впорядковане не є у своїх витоках приналежним власне порядку. Тож «криза розуму, яка давно вже перейшла межі наукової кризи, мабуть, має певне відношення до того факту, що це слабе місце стає все більш оголеним» [3]. У такому випадку «хаос повсякдення» мешканця сучасного міста виступає для Вальденфельса в якості «феноменального індикатору» певних процесів, які у цьому повсякденні лише особливим чином реалізують свою глибинну сутність, заявляючи також і про необхідність своєї теоретичної фіксації.

Саме так проступають у «буттєвій конкретиці» ознаки специфічного (та актуального у контексті нашого розшуку) феномену «порядку-що-вибухає», який тими чи іншими способами конститує екзистенціальні виміри сучасного соціокультурного простору. Фактором реалізації такого типу (не)впорядкування, згідно із Вальденфельсом, є витиснені та редуковані елементи досвіду, котрі неодмінно актуалізуються та демонструють свою делімітуючу потужність у моменти, коли природний світ втрачає статус «усталеної зрозумілості». Тобто тоді, коли метафізичні, трансцендентальні або всесвітньо-історичні способи розуміння руйнуються під тиском гетерогенних елементів досвіду (які ніколи не можуть бути повністю врівноважені, впорядковані, уніфіковані тощо), вибух змісту досвіду поширюється на сферу всіх досвідних впорядкованостей [3]. Саме так руйнується Ціле: «Ціле, яке завжди обмежується занадто грубо або занадто вузько, щоб бути відповідним усьому тому, що слід побачити,

зробити або сказати» [4, с. 159]. Тож у зіткненні різних порядків (або способів впорядкування) *порядок як такий* набуває характеру позитивної реальності, яка опиняється у стані радикальної вилученості щодо самої можливості жорсткої включеності до будь-якої тотальності, цілісності або підкорення себе чомусь «більш високому»: «Злам природного установа призводить до відчуження, яке вже неможна подолати якоюсь більш високою формою засвоєння» [3].

Вказаний процес, таким чином, набуває ознак тотального розхитування тематичних контекстів людського досвіду. Однак таку прогресуючу деконтекстуалізацію ні в якому разі не слід сприймати у суто негативному сенсі, адже «розкладання контексту разом із тим помножує можливості для контактування та готує підґрунтя для *мультиконтекстуальності*» [3]. Тобто будь-яке трансгресивне долання меж (у якості первинного фазису розчищення «життєвих територій» від жорсткості встановлених порядків та фіксованих контекстів) неодмінно має відкривати потенційний простір дигресивного (само)утримання та відповідних форм творчого саморозгортання.

Небезпека ж тут та, що зіткнення гетерогенних елементів, яке суттєво підриває вкорінення у тому чи іншому контекстуальному полі, іноді максимізується аж до остаточного, радикального *викорінення* у «невагомість» перманентно здійснюваного «транспозиціонування» (коли «переміщення самé стає перебуванням» [3]). При цьому «децентрація може переходити у *поліцентрацію*, де центруючі інстанції помножуються, не утворюючи між собою єдностей» [3]. Якщо, знову ж таки, брати до уваги певну «буттєву конкретику», то у якості інтенсифікуючих поліцентрацію факторів виступають специфічні стрибки у просторі та часі, які також сприяють дестабілізації досвідної сфери людини. Як зазначає Вальденфельс, штучні засоби пересування та комунікативні «тенета» проривають діри у сфері нашого досвіду та створюють числені «зазори», які вже нічим і ніяк не можуть бути заповнені. Тобто фрагментарність досвіду наближається за своїм характером до того, що демонструє техніка монтажу (особливо авангардних) фільмів, коли «згущені» простір та час переповнюють сферу досвіду невпинними чорторіями вражень та подій. Цікаво (але не дивно), що подібні ознаки синхронно фіксуються різними авторами, хоча й з різних «обсерваційних позицій» їх дисциплінарної приналежності (пор., наприклад, «стиснення простору/часу» у З. Баумана [2]).

Інший ракурс долання усталених меж ілюструється тим, що досвідна *типіка* (тобто те, що надає досвіду певну форму загальності) та процес уніфікації (типізації), який корегується певними інтересами, за специфічних (пост)сучасних соціокультурних умов теж зазнає певної деформації. До подібних процесів, за словами Вальденфельса, можна віднести актуалізацію феномена так званої «принадності новизни», що рельєфно проступає на фоні послаблення законів нормалізації та не тільки відкриває можливості для вивільнення/генерування нових змістів, але й надає цьому процесу деяку «спотворену» цінність, коли «нове перетворюється лише на певний ерзац втрачених субстанціальних цілей» [3], а також «постійно застаріває, причому просто так, незалежно від якоїсь особливої події чи повороту до кращого» [5, с. 91].

Отже, розхитування будь-яких фіксованих (об)меж(ень), а також «рухливість процесів впорядкування призводять до того, що змінюються внутрішні та зовнішні обриси сфери досвіду» [3]. При цьому одиничне, яке зустрічається нам у досвіді, втрачає жорсткість своєї прив'язки до оточення, з якого воно виступає, постаючи у якості певного одиничного змісту. Те ж саме стосується і тієї конкретної людини, яка здійснює зустрічне контактування із таким одиничним змістом. На «зітхаюче» питання: «Чи відчутна ще й досі природна вагомість речі та чи піддається вона сприйняттю у все більш і більш однотонному галасі постійного оновлення?» [5, с. 91] таке контактування висікає коротке та чітке «ні». У втраті («старого») Світу втрачається і Річ, а отже: «Усвідомлення нами того факту, що автентична Річ є безповоротно втраченою і що субстанціональний взаємозв'язок із нею вже неможливий, призводить до «ігрового» підходу, за якого старі форми можуть обіграватися стилістично, втрачаючи, втім, свій сутнісний зміст» [18, с. 301].

Фрагментація ж досвідної сфери та трансформація останнього у позбавлене взаємозв'язків гетерогенне поле має звичний для мешканців «постмодернових буттєвих вимірів» ефект: перетворення змістів досвіду у фікцію, коли дійсність набуває властивостей «пейзажу театральної декорації», а будь-яка буттєва ситуаційність стає лише елементом загальної «життєвої вистави». [3; 18; 30] І хоча трансгресивний «вибух» периферії досвідної сфери перетворюється тут на вже зазначену специфічну «гру можливостями», саме та

обставина, що серед таких можливостей існує *можливість іншості світу*, відкриває також і простір для «вируючої трансгресивності» постсучасності, яка більше не може бути утриманою у певних рамках шляхом однозначного диференціювання за допомогою якихось фіксованих критеріїв [3; 30].

Розкутий у так отриманій «транс-свободі» погляд створює простір для продуктивної зацікавленості як інспірування цікавості щодо всіх далеких «за». При цьому із новою потужністю спустошення виходять на сцену різноманітні форми тривіалізації присутнісних інтенцій та ними скерованих траєкторій буттєвої само-реалізації, які, власне кажучи, і складають передумови екзистенціального *зриву* у порожнє кружляння в «усередненій зацікавленості повсякдення» [7; 19; 28; 29]. Тож «трансгресивно-блукаючий» погляд сучасності є радикально вільним та відкритим для «*нестримної фантазії зриву*», яка у якості продуктивної сили уяви, як зазначає Вальденфельс, ще здатна творити інші світи, але здебільшого у якості всього лише *ре*-продуктивного повторення, яке варіює результативні комплекси «вже-існування» та «заманує погляд до дзеркальної галереї власних фантазмагорій» [3].

Але не можна не наголосити на тому, що ця «фонова» небезпека все одно не означає остаточного «стоп» для будь-якої продуктивності (у найширшому сенсі) взагалі: прямий вихід на можливість (і навіть необхідність) ініціації дигресивних форм самоутримання у транспозиції щодо будь-яких «уламків» розколотих порядків та дигресивної ж «гри» їх творчого «компонування» та «*ре*-форм(ат)ування» все одно заявляє про себе навіть за таких умов. Людина опиняється *поставленою* перед необхідністю якимось чином відповідати актуалізованій неоднорідності змістів і розпад універсальних критеріїв (все одно!) ініціює нові способи людського утримання, тривання та (як це не дивно) – *розвитку*.

Так, в умовах, коли «размивання субстанціальних світових та історичних порядків відкриває широкий простір для гри різноманітних функціональних сурогатних форм» [3], ті чи інші інстанції впорядковування можуть виступати (і виступають) у якості нових «захисних механізмів», що дозволяють подолати тотальне чуттєве перевантаження та невизначеність. Але це завжди є певне «зискотування» у *легкості спрощеної відповіді* на руйнацію конкретних життєвих «схем» та глибинних зв'язків, що реалізується, за словами Вальденфельса, шляхом введення «стандартизованих контекстів», тобто сукупності фіксованих інтерпретативних «інструментів», що центрують людське існування та діяльність наданням готових ментальних «патернів». Звичайно, що така «захисна техніка» не вписується у контекст дигресивних форм саморозгортання та самоутримання, але вона у даному випадку є неминучою. І «реверсивний» рух у напрямку того, що вже становить певний «анахронізм» та (нехай і величний, але все ж таки) «монумент» тут нічого не дасть, адже: «Зникнення форм компактного порядку виключає можливість того, аби історія прогресу змінилася історією руху назад» [3].

Варто також розуміти і те, що вся ця глобальна втрата (втрата абсолютної критеріальності, жорстких селективних правил та потужних лімітуючих «технік») все ж таки *не є* абсолютною. *Сфера самого людського досвіду* – ось той вимір, який здатен продукувати все нові й нові (нехай, начебто, й розмиті як ніколи) критерії. Гине (гине безумовно, хоча й далеко не безумовно) лише універсальність, але тут же, на тлі цих гучних «передсмертних конвульсій», соціокультурний простір подає нам генеральну (але не генералізуючу!) інтенцію, яка полягає у тому, аби створювати нові форми порядку, різноманітними способами реалізуючи вихідну неоднорідність «номадичного» типу способом дигресивної гри із дисоційованими межами та уламками розколотих «позитивностей». Так проступають обриси нових можливостей виходу за межі різноманітних «емпіричних структур» у простори їх зовнішньо калейдоскопічних комбінацій, можливостей, які остаточно викреслюють спрямованість на жорстку залученість щодо якогось фіксованого контексту, проте у своїх «нетривіальних», творчо відкритих та екзистенціально «справжніх», «власних» формах *не* означають якоїсь суто «поверхневої гри» (*лише* поверхневої і *лише* гри).

До сказаного додамо наступну (досить важливу) деталь: якщо первино (і *тільки* первино, у позиції «на-перший-погляд») у дигресії до нас промовляє знаходження в стані певного балансування у «тривкій не(до)-визначеності утримуючого між-тривання», то в цьому контексті слід визначити специфічну двоаспектність прив'язки дигресивності до трансгресивного «руху-крізь». Мова йде про те, що тільки одна специфічна варіація останнього реалізує вже зазначену небезпечну можливість поверхневої трансгресивності, яка втягує присутність у перманентність «екзистенціального зриву» (а саме такий варіант трансгресії,

повторимось, є конститутивним для багатьох феноменальних явленостей в межах актуального соціокультурного простору). Інша ж форма трансгресивного долання становить необхідну умову та первинний делімітуючий фазис дигресивного способу самоздійснення, а отже саме у цьому випадку ми можемо казати про певне *в-перебування* трансгресії по відношенню до дигресії, яка без певної трансгресивної компоненти (або без певного «біля-перебування» щодо трансгресивного «осередку») не має шансів і на свою повноцінну реалізацію.

Таким чином, ми отримали досить прозору відповідь (точніше – її варіант) на те, яким у своїх загальних контурах може бути спосіб (не тільки «простого», але й – активного, творчого, продуктивного) існування в умовах тотальної делімітації та руйнування усталених порядків. Маємо визнати, що це локальне прояснення вдало вписується у попередньо прорисоване нами вище змістове «субполе» поняття дигресії, що лише підтверджує влучність наших розвідок та фіксацій, але не звільняє від необхідності зробити ще один невеличкий «крок вперед».

Останній полягає в акцентуванні окреслених вище аспектів небезпечності шляхом певного «перепозиціонування» та зайняття дещо іншого «обсерваційного пункту». Йдеться про те, аби спрямувати погляд на здійснені вище фіксації крізь проблематику трансдискурсивності [див.: 20; 27], аби зафіксоване видало себе у нофій формі, але – із тим же інтонаційним «забарвленням». Отже, проговоримо ще раз наступне: діагностування специфічної втрати можливостей для реалізації будь-яких форм «само-ви-корінення» зі стану знаходження в актуальному просторі «вже-встановленості» та його настійливість може виходити з усвідомлення того, що «транс» у складі (тепер вже) *трансдискурсивності* графічно схоплює не тільки «вихід-за» та встановлення у такому виході «нескінченної можливості» (як, скажімо, нескінченної можливості породження нових дискурсивних варіацій), але, переважно, – певну замикаючу «неможливість». Таку «неможливість» можна кваліфікувати як особливе «застрягання» у тотальності перманентної «рефлексії над рефлексією», або ж, іншими словами, – у *без-вихідності* актуального знаходження у наявному (трансдискурсивному) вимірі. [25; 27] Із врахуванням прорисованої Деррідою у «Les Spectres de Marx» [16] сутності так званої «перформативної інтерпретації», або того ж таки «замкненого-на-самому-собі» типу інтерпретації, на якому акцентував увагу Фуко [25; 27], стає зрозумілим, що в умовах розгорнутої (транс)дискурсивності «нового типу» будь-яка дійсна спроба «виходу-за» по відношенню до неї (а також форма і спосіб цієї спроби) вихідним чином приречені на зазначене «застрягання» у нескінченній відкритості наслідків «діяльності інтерпретування самого себе».

Звичайно, що такий «погляд-крізь» становить лише іншу варіацію певного «бачення», тобто «резонування» та теоретичну фіксацію все тої ж таки феноменальної явленості сутнісних рис сучасності. Але саме тут і саме так стає досить наочним специфіка того, як «потенційно насичене», «відкриваючо-відкрите» *trans* набуває характеру перманентного повернення, що нівелює саму можливість для реалізації «*trans-руху*» по відношенню до цього встановленого типу «не-встановленості». І те, що Жижек та Альтюссер називають «топічністю» [коротко про це див.: 20] для нас у даному випадку буде лише моментом у структурі зазначеного трансдискурсивного «самозамкнення» [20; 27]. Зрозуміло, що (опинившись вилученими з тривіалізованого «пафосу само-стояння») ми не будемо стверджувати зараз щось на кшталт «збирання» того, що вже давно і радикальним чином є розібраним, проте в певній «обіцяючій» манері зазначимо наступне. Сучасне «трансдискурсивне відтворення» у своїх найрізноманітніших «іпостасях», як видається, є приналежним сутнісно тому, що (і як), скажімо, Борис Гройс ідентифікує у якості «постісторії» [11], а відповідно із цим – певному типу «преференції» (ідеологічної, у першу чергу, якщо вірити Гройсу). А отже ніщо не заважає нам припустити те, що на тлі, здавалось би, тотального охоплення та захопленості саме таким типом дискурсивності, можливості для специфічного «*від-руху*» та «*поза-знаходження*» відносно останньої все ж таки зберігаються. У контурах такої можливості саме дигресія буде виступати провідним «процесуальним компонентом», який демонструє особливу приналежність-перебільшення щодо трансдискурсивного «повернення до...» [див.: 27]. Дигресивний рух, отже, являтиме собою специфічний «процесуальний надлишок» трансдискурсивної реверсивності, який володіє при цьому потенційністю руйнування її жорсткої «повертальної» сутності.

Питання у тому, як саме слід розуміти зазначену «надлишковість», адже подібна ознака є тим, що характеризує також і приналежну новій дискурсивності (само)інтерпретаційну «хворобу». Пряма радикалізація всіх можливих форм «повернення до...» тут не є ані

поясненням, ані можливістю виходу-за: чи не такою радикалізацією, скажімо, значною мірою внутрішньо конституційований і вир «войовничого постмодернізму» (який у нескінченному пошуку інших місць переважно крутиться на місці, руйнуючи будь-яке *Місце* як таке)? Непевне у деталях, але чітко у настійливості теоретичне передчуття говорить: транс-потенційний надлишок «повернення до...» у даному випадку має бути внутрішньо «співзвучним» чомусь на зразок інтенцій розмикання економічного колооберту (або пошуків «*поза-топосів*» щодо останнього), які інспірували, приміром, відповідні деррідіанські філософські зусилля, а також деякі співзвучні намагання «теоретичної протидії» циркуляційній процесуальності капіталу [див., наприклад: 1; 10; 15; 18]. Тож дигресивна надмірність виступатиме тут не інтенсифікацією встановленої дискурсивності, але (до)вільним «ще», яке хоча й народжується у здійсненні «механіки» функціонування останньої, але водночас і «вислизає» з її обійм.

Це є надлишковий простір співприсутності, у якому «вибух порядків» вже нічого не може зруйнувати (так само, як і нормалізація нормалізувати) у *такий же самий спосіб*, як це відбувається *до* нього та *поза* ним. Такий «топос» має не маркувати собою якийсь спосіб «постіснування», але надавати можливість для здійснення творчого (у широкому сенсі) «руху» в горизонті, що креслить свої мінливі контури поза межами вже здоланих нормалізуючих меж та нестримності «чистої» трансгресії. Остання, нагадаємо, не маючи власних телеологічних «до», завжди, втім, повинна мати свої «через» і «крізь», тобто здійснюватися у руйнації будь-яких фіксованих лімітацій. Відповідно ж і дигресія повинна мати свої «від»: мати та долати, але долати як без діалектичного долання-охоплення (або ж долання-зняття), так і без все-руйнуючого «переступання». Долати тут означає – *дигресувати* (уникаючи, за висловом Фуко, «трансгресивного виснаження» [26]) в іншість. І чи не є така іншість при цьому, за великим рахунком, *іншістю самого себе*, тобто результативністю власної В і д п о в і д і на радикальне, граничне П и т а н н я (котрим є сам відповідь), а також наслідком витримування розмірності останнього та безодні його відкритості? [23; 28] Таке П и т а н н я має питати із простору бзизькості, виростати зі свого «тут» – для того, аби ми перетворили це «тут» на «від» та *від*творили себе, «виправдавши» (а разом із тим і «зустрівши») своє власне буття.

Саме таку можливість скрадає тотальна реверсивність трансдискурсивності, але – якщо остання зводиться до своєї суто формальної «механіки» та поліфонічної результативності «постісторичного» існування! Це не означає того, що глибинна самоінтерпретативна сутність трансдискурсивності (разом із усіма своїми «транснаслідками») має кваліфікуватися суто негативно: чи не спричиняється вона відлунням того ж самого П и т а н н я у всій його неприкритості та настійливості? Небезпека, натомість, полягає у надто легкій втраті *Відповід(аль)ності*, коли «поверхневі ефекти», (псевдо)диференціація заради самої диференціації та «вируюча трансгресивність» занурюють будь-які екзистенційні виміри у мерехтливе «плоске» тривання. Але чому б не припустити, що саме прорисована нами дигресивність є здатною на те, аби зберігти відкритими шляхи для продуктивних «горизонтальних» стратегій, а у своїх радикальних («авторських») формах навіть здійснити ініціювання «від-мінної» сингулярності, тобто сингулярності *ви-писаної* з наявного трансдискурсивного поля у якості принципово іншої точки розгортання: розгортання *нового* (дискурсивного) простору, а отже – і нової процедурності власних *в-* та *пере-*писувань? Принаймні, вона має надавати для цього відповідний «надлишковий» простір.

Тепер же (із формальною необхідністю фінального підсумовування) зробимо певні *висновки* у вигляді акцентування найважливіших нюансів, які такого акцентування потребують задля того, аби запропонований концептуальний «ескіз» сам не опинився у викривленій перспективі якоїсь хибної центрації. Для цього ще раз звернемося до тексту Вальденфельса, а саме до того місця, де він фіксує необхідність в актуальних умовах сучасності чогось на зразок певного «виду досконалості». Така «досконалисть» – читаємо там – «передбачає деяку непрозорість та потребує здатності відважитися на *різноманітні форми дигресії* (курсив мій. – О. Г.), що відводять від зрівнювання як у прогресі, так і у регресі» [3]. В якості зазначеного «акцентуючого прийому» вкажемо на те, що прогрес та регрес тут, вочевидь, є двома різними, але *пов'язаними* способами руху: це є різноспрямований «рух в одній площині», а також – «творення у зв'язці» та «зв'язка створеного». При цьому слід розуміти, що «досконалисть» у вигляді якогось «балансу» чи «гармонії» між цими процесами (і *тільки* між ними) не може бути у повній мірі дигресивною, адже прогресія та регресія тут виступають «всього лише» різними

нормалізаційними варіаціями, а тому дійсно дигресивне співвідношення буде у такому розумінні втрачатися.

Пояснимо. Регресія для Вальденфельса є, так би мовити, певною «анахронічною» нормалізацією, тобто нормалізацією шляхом повернення до *Старого* у спробах (пере)встановлення дискредитованої величі минулих форм, а отже прогресія має являти собою все ту ж «роботу нормалізації», яка у цьому випадку здійснює (або намагається здійснювати) своє уніфікуюче охоплення завдяки новим типізуючим засобам. Проте важливо чітко бачити ту обставину, що дигресія – це не просто актуалізація нових (нехай і хоч яких «мозаїчних», «стробоскопічних», «мережевих») форм. Вальденфельс наголошує на здатності останньої «відводити від зрівнювання», тобто від «застрягання» у центруючих техніках того чи іншого типу. Але що дозволяє таке «відведення»? Найпростіша відповідь у дусі Вальденфельса полягала б, вочевидь, у тому, що дигресивний «дозвіл» – це розгортання особливого простору, який би мав змогу утримувати у співприсутності як ті чи інші нормалізовані форми, так і те, *на що* будь-які нормалізаційні техніки первинно спрямовуються, тобто – «живі осередки» *Іншого* та його деструктивні (для усталених порядків) імпульси. [3; 4] Але ми додамо до цього наступне.

По-перше, слід ще раз підкреслити, що «досконалість» дигресії не є якоюсь гармонічною співприсутністю «продуктів» зазначених процесів нормалізації, адже дигресія це не спів-позиціонування у статичі: така співприсутність завжди динамічна, але її динаміка не повинна вичерпуватися лише динамікою «регресу» та «прогресу» – дигресивність заявляє про *свою власну* динамічність, *свій «рух»* і *свої* траєкторії! По-друге ж, погодимось: дигресія (і ми самі дійшли схожих висновків) має розгортати та утримувати щось на зразок «простору співприсутності», де знаходять своє місце відповідні (мультиконтекстуальні) форми та «непрямі» стратегії, але вона при цьому *не вичерпується самим лише відкриттям латеральних шляхів та наданням їм домінуючого статусу*. Це є один з провідних наслідків, проте ніяк не «центрального феномену», який ці наслідки обумовлює. «Дійсно дигресивним співвідношенням», можливість втрати якого ми відзначили вище («втрати» тут – у сенсі вилучення з поля зору), є ***специфічна взаємодія «нормалізуючих інтенцій» із осередком трансгресивної процесуальності***, коли остання складає внутрішню сутність *фінальної фази* акумуляції «позасистемних елементів досвіду» (якщо говорити словами Вальденфельса), а саме – вже неодноразово згадуваного «вибуху порядків».

Так: «Будь-яка аномалія вже передбачає певну нормальність, не можна уявити тотально новий початок <...>» [4, с. 154]. Проте цей «початок», це «джерело» і «витік» ніколи не може бути також і «тотально старим»: він і *не* новий, і *не* старий, або ж *і* старий, *і* новий одночасно, але якщо ми *ви-словлюємо* тут щось про особливе вихідне «місце (само)знаходження у зіткненні», а також – про дигресивні «падіння», «крах» і «грань» нормалізації. Наскрізне руйнування лімітацій і вже-встановлених позитивностей завжди відбувається із «якимось своїм» установленням, а «із кожним установленням <...> починається процес нормалізації, точніше кажучи: він завжди вже почався» [4, с. 154]. Але за нових специфічних умов, що полягають у *відкритому* знятті (тут – як «складанні зброї») домагань абсолютної нормалізації – тієї Нормалізації, яка нехай завжди і відсувала свою завершеність за виднокраї часів, та все ж при цьому відповідним чином формувала ті чи інші соціокультурні простори – «завжди вже починається» дещо інше.

Це «інше» – гра, існування та творення «на грані втрати», у близькій зоні впадіння у «чисту трансгресію», біля епіцентру «вибуху порядків», а також – у вирі «агонізуючої нормалізації», коли всі ці «топографічні» ідентифікації дигресивності вказують на специфічність *недо-*нормалізації, що не має шансів на остаточне усунення свого «недо». Це є «перманентний крах» домагань остаточної нормалізації, тож і вальденфельсівська «досконалість» у своїй глибинній сутності є досить далекою від якихось варіацій гармонії (адже гармонія – ознака рівноваги, балансу, вивіреності, «класики» тощо). Скоріше, таку процесуальність можна кваліфікувати як певну «агонію»: агонію, яка *пере-ходить* (і завжди «вже-перейшла») у «муки народження».

Саме це і дозволяє дигресивному простору та приналежним йому стратегіям формотворення розгортати свої вивільнені з-під жорсткості універсальних централій виміри. Тут і так заявляє також про себе специфічно дигресивна взаємодія із межами (та *Межею* взагалі), яка уникає можливості для своєї прямої і остаточної кваліфікації у якості чи то суто

трансгресивного долання останніх, чи то стабільного (ви)трим(ув)ання їх неподільності. В умовах, коли «відсутність явних обмежень зіштовхує нас із Межею як такою» [18, с. 427], можливо, якраз дигресивність найбільше відповідає тим способам «меже-відношення», які деррідіанські дескрипції схоплюють у контексті проблематики Дару. Тож саме вона може бути тим, що «компрометує <...> ідентичність і неподільність лінії» [15, с. 109], адже дигресивне контактування, дигресивна взаємодія і дигресивна гра з межами і на межах – це також, у певному сенсі, *межа*: така «межа чи берег, починаючи з якого неподільність лінії більше не забезпечується» [15, с. 109].

У цій зоні розмивання цілісних неподільних меж, серед «перманентного агонізування» Нормалізації та на грані *о-формлення* і *безформності* постає те, що, так чи інакше, ідентифікується у якості «кризи розуму» (і ми вже зазначали про це вище). Погоджуючись із тим, що «кризу не можна просто домислити, але про неї також не можна не думати <...>» [4, с. 155], зазначимо: наше «думання» з цього приводу буде схилитися до того, що у такий спосіб і у такий формі до нас промовляє вихідна *відкритість* самої раціональності [див., наприклад: 21; 22]. Саме тому, як видається, неможна говорити про остаточну її «смерть» так само, як і про «згасання» всього того, що охоплює собою маркер «постмодерну» (особливо, коли йдеться про його внутрішню сутність). Досвід останнього, відбувшись раз, входить у якості конститутивної компоненти до «складу», «строю» і «тональності» перманентного самоперегляду, яким сама «раціональність» (у *найширшому сенсі цього визначення*) випробовує себе, аби у цьому випробовуванні відбуватися, здійснюватися, тривати, а отже – і підтримувати певну «модернізацію» (пор., наприклад, із глибинною «сомореволюційністю» капіталу [див.: 18]). Але – «модернізацію без Модернізації» (і ми самим своїм «постсучасним буттям» ілюструємо сутність цієї іронії), що означає – без дійсної, глобальної, остаточної, «класичної розмірності», «великолітерної» Модернізації. Проте хоч і без Модернізації з великої літери та з «модернізацією» у лапках, ми все ж таки залишаємось у межах раціональності (навіть якщо вона і невпинно втрачає гостроту власної непримиренної опозиційності щодо *поза-* чи *до-*раціональних елементів).

Шляхом перманентного ініціювання своєї «кризи» розум «працює із самим собою», підтримуючи своє тривання у (та *завдяки*) власній відкритості: відкритості у «зустрічність Іншого» та назустріч критичним запитам, які породжують нескінченність «одвічного діалогу», а отже немає нічого дивного у тому, що «в такому обговоренні ми змушені переглядати *наше розуміння самого розуму* (курсив мій. – О. Г.)», оскільки «розум потребує такого постійного перегляду» [22]. При цьому необхідно чітко усвідомлювати: якщо на даному етапі такого самоперегляду на «передній план» загального спектру актуальних соціокультурних форм і «буттєвих стратегій» виходить дигресивність, то тільки дійсна, «авторизована», «власна», *Відповід(аль)на* її реалізація може допомогти нам із якомога меншими втратами (насправді *людськими* втратами, адже втраті тут підлягає сама «людяність» у її звичних усталених горизонтах) уникнути всіх тих небезпек, які несе у собі чергове (нехай і докорінне та «викорінююче» як ніколи) «розмивання основ».

ЛІТЕРАТУРА

1. Батай Ж. Проклятая доля / Жорж Батай; [пер. с фр. Б. Скуратова, П. Хицкого]. – Москва: Гнозис-Логос, 2003. – 208 с.
2. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / Зигмунт Бауман; [пер. з англ. І. Андрущенко]. – Київ: Київ-Могилянська академія, 2008. – 109 с.
3. Вальденфельс Б. Одновременность неоднородного. Современный порядок в зеркале большого города: [электронный ресурс] / Бернхард Вальденфельс; [пер. з нем. А. Кричевского] // Логос. – 2002. – № 3. – Режим доступа: http://www.ruthenia.ru/logos/number/2002_03_4/03.htm#_ftn1#_ftn1.
4. Вальденфельс Б. Топографія Чужого: студії до феноменології Чужого / Бернгард Вальденфельс; [пер. з нім. В. І. Кебуладзе]. – Київ: ППС, 2004. – 206 с.
5. Гадамер Х.-Г. Пути Хайдеггера: исследования позднего творчества / Ханс-Георг Гадамер; [пер. с нем. А. В. Лаврухина]. – Минск: Прописи, 2007. – 240 с.
6. Гваттари Ф. Трансфер или то, что от него осталось: [беседа] / Ф. Гваттари, Б. Л. Эттингер; [пер. с франц. В.А. Мазины] // Кабинет: Картины мира I. – СПб., 1998. – С. 21-29.

7. Голубенко О. В. «Втеча-від/до-себе» як онтико-онтологічне в(и)корінення присутності: осново-на-стрій жаху та екзистенціальна «структурність» феномена втечі / О. В. Голубенко // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Дніпропетровськ, 2010. – № 1(69). – С. 40-45.
8. Голубенко О. В. Концепт втечі: проблемне «фокусування», «підступи-до» та історична ретроспектива тематичних артикуляцій / О. В. Голубенко // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Філософські перипетії. – Харків, 2009. – № 877. – С. 131-145.
9. Голубенко О. В. Lebens(raum)welt, «рух-від-штовх» та теоретична «потенційність» екзистенціальної аналітики феномена втечі / О. В. Голубенко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. праць. – Вип. 2(90). – Київ, 2010. – С. 63-81.
10. Гройс Б. Под подозрением. Феноменология медиа / Борис Гройс; [пер. с нем. А. Фоменко]. – Москва: Художественный журнал, 2006. – 200 с. – (Modus pensandi).
11. Гройс Б. Философ после конца истории / Борис Гройс // Ускользящий контекст. Русская философия в постсоветских условиях: [материалы конференции]. – Москва: Ad Marginem, 2002. – С. 147-160.
12. Гусаченко В. В. Трансгрессии модерна / Вадим Владимирович Гусаченко. – Харьков: Озон-Инвест, 2002. – 390 с.
13. Делез Ж. Что такое философия? / Ж. Делез, Ф. Гваттари; [пер. с франц. С. Н. Зенкина]. – М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 1998. – 288 с.
14. Делез Ж. Различие и повторение / Жиль Делез; [пер. с франц. Н. Б. Маньковской, Э. П. Юровской]. – СПб.: Петрополис, 1998. – 384 с.
15. Деррида Ж. Дарувати час / Жак Деррида; [пер. з франц. М. Ющенко]. – Львів: Літопис, 2008. – 208 с.
16. Деррида Ж. Призраки Маркса. Государство долга, работа скорби и новый интернационал / Жак Деррида; [пер. с франц. Б. Скуратова]. – М.: Logos altera, Ессе homo, 2006. – 256 с.
17. Дьяков А. В. Феликс Гваттари: Шизоанализ и производство субъективности: [монография] / А. В. Дьяков. – Курск: Изд-во Курск. гос. ун-та, 2006. – 246 с.
18. Жижек С. Устройство разрыва. Параллаксное видение / Славой Жижек; [пер. с англ.]. – Москва: Европа, 2008. – 516 с.
19. Источникова А. В. Проблема анализа Бытия как стратегический замысел герменевтики М. Хайдеггера / А. В. Источникова // Вестник МГТУ. – 2006. – №1. – С. 59–62.
20. Мамалуй А. А. Авторство (транс)дискурсивности / А. А. Мамалуй // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Філософські перипетії. – Харків, 2002. – № 561. – С. 22-30.
21. Патнем Г. Розум, істина й історія / Гіларі Патнем; [пер. з англ. О. Макровольського]. – Київ: Альтернативи, 2003. – 232 с.
22. Патнем Х. Должны ли мы выбирать между патриотизмом и универсальным разумом? [электронный ресурс] / Хилари Патнем; [пер. с англ.] // Логос. – 2006. – № 2. – Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/logos/2006/2/pa9.html>.
23. Фалев Е. В. Герменевтика Мартина Хайдеггера / Е. В. Фалев. – СПб.: Алетейя, 2008. – 217 с.
24. Фрейд З. Положение о двух принципах психической деятельности / Зигмунд Фрейд; [пер. с нем.] // Основные психологические теории в психоанализе. Очерк истории психоанализа: [сборник]. – СПб.: Алетейя, 1998. – С. 98-107.
25. Фуко М. Ницше, Фрейд, Маркс: [электронный ресурс] / Мишель Фуко; [пер. с фр. Е. Городецкого]. – Режим доступа: <http://www.nietzsche.ru/look/modern/niet-freid-marks>.
26. Фуко М. О трансгрессии / Мишель Фуко; [пер. с фр.] // Танатография Эроса: Жорж Батай и французская мысль середины XX века. – СПб.: Мифрил, 1994. – С. 111-131.
27. Фуко М. Что такое автор? // Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет / Мишель Фуко; [пер. с франц.]. – Москва: Касталь, 1996. – 448 с.
28. Хайдеггер М. Бытие и время / Мартин Хайдеггер; [пер. с нем. В. В. Библихина]. – Харьков: Фолио, 2003. – 503, [9] с. – (Philosophy).
29. Херрманн Ф.-В. фон. Понятие феноменологии у Хайдеггера и Гуссерля: [сборник] / Ф.-В. фон Херрманн; [пер. с нем.]. – Минск: ПроPILEI, 2000. – 192 с. – (Схолия).

30. Хюбнер Б. Смысл в бес-СМЫСЛЕННОЕ время: метафизические расчеты, просчеты и сведение счетов / Бенно Хюбнер; [пер. с нем. А. Б. Демидова]. – Минск: Экономпресс, 2006. – 384 с.